

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
(16/05/2011)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Τρία από τα κύρια θέματα των ποιητών της Επτανησιακής Σχολής είναι η πατρίδα, η θρησκεία και η γυναίκα. Αυτά τα κοινά θέματα τα βρίσκουμε και στον Κρητικό:

α. Η πατρίδα

Το θέμα της πατρίδας (και των αγώνων για την ελευθερία) προβάλλεται από τον αφηγητή με τις αναφορές: / στις λαβωματιές του ως πολεμιστή, / στους πεσόντες συμπολεμιστές του.

β. Η θρησκεία

- Είναι εμφανής από το δεύτερο κίόλας απόσπασμα η προβολή του θέματος της θρησκείας, το οποίο θίγεται με πολλούς τρόπους, δηλαδή γίνεται αναφορά σε θέσεις και σε δοξασίες της θρησκείας, όπως είναι:

/ η Σάλπιγγα της Δευτέρας Παρουσίας,

/ η Κοιλιάδα Ιωσαφάτ,

/ η αθανασία της ψυχής και η μεταθανάτια ζωή,

/ η ανάσταση των νεκρών,

/ η ενσάρκωση των ψυχών τους,

/ η τελική κρίση των ανθρώπων,

/ ο Παράδεισος κ.ά.

γ. Η γυναίκα

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το θέμα της γυναίκας είναι αυτό που κυριαρχεί μέσα στο ποίημα με την παρουσία της αγαπημένης του αφηγητή, αλλά και με τις προεκτάσεις που παίρνουν οι γυναικείες μορφές του ποιήματος στην ευρεία έννοια της γυναίκας (μητέρα, θεά, αρραβωνιαστικιά, αγνή κόρη).

B1. α) Αρχικά ο ποιητής στήνει ένα γήινο σκηνικό τρικυμίας με μια πολύ παραστατική οπτικοακουστική εικόνα. Μεταφέροντας τώρα την αφήγηση σε μεταφυσική διάσταση και στο κλίμα της Παλαιάς Διαθήκης και της Αποκάλυψης, ο ποιητής έρχεται στη Δευτέρα Παρουσία, όπου αναζητάει ανάμεσα στους αναστημένους νεκρούς την όμορφη αγαπημένη του, για να κριθεί μαζί της στην έσχατη κρίση. Οι ψυχές των νεκρών τον πληροφορούν ότι είδαν την κόρη στην πύλη του Παραδείσου να ψάλλει τη γενική Ανάσταση περιμένοντας να μπει και πάλι στο σώμα της (εδώ προιδαάζεται ο αναγνώστης για τον επικείμενο θάνατο της αγαπημένης του Κρητικού). Έχουμε λοιπόν μια σαφή σύνθεση της φυσικής με τη μεταφυσική πραγματικότητα που επιβεβαιώνεται με δυο εικόνες: η μια είναι ηχητική και οπτική ταυτόχρονα «λάλησε Σάλπιγγα...κράζω» όπου στο πλαίσιο της θρησκευτικότητας που διακρίνει το Σολωμό παρουσιάζεται η Σάλπιγγα της Δευτέρας Παρουσίας, η Ανάσταση των νεκρών και η επικοινωνία του νεκροαναστημένου Κρητικού με τους συνανθρώπους του. Η Δεύτερη

εικόνα, είναι αυτή της νεκραναστημένης κόρης η οποία και πάλι είναι οπτικοακουστική «Ψηλά της είδαμε...κορμί της». Η αναστημένη κόρη προβάλλει από τη θύρα του Παραδείσου χαρούμενη ψάλλοντας αναστάσιμες ωδές ανυπομονώντας να ενδυθεί την αρχική της μορφή.

β) Ο ποιητής επιλέγει να αναγάγει την αφήγησή του σε επίπεδο μεταφυσικό, γιατί πιστεύει στη διαπλοκή σώματος, ψυχής και πνεύματος πράγμα που είναι στοιχείο της νοοτροπίας του. Η βαθιά του θρησκευτικότητα του υπαγορεύει την ιδέα ότι ο άνθρωπος βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία με το Θεό και αντλεί δύναμη από Αυτόν. Έτσι και η αφήγηση αποκτά μια μεταφυσική και συγκλονιστική διάσταση και κορυφώνεται το ενδιαφέρον. Η αναφορά επίσης σε επίπεδο μεταφυσικό αποτελεί και ένα προϊδεασμό για την τελική έκβαση της περιπέτειας του Κρητικού.

B2. Την απότομη αλλαγή στο σκηνικό ο αφηγητής την αποδίδει σε Κάτι κρυφό μυστήριο (σε κάποια απόκρυφη μυστηριώδη δύναμη), που εστένεψε (ανάγκασε) τη φύση να εγκαταλείψει την αγριότητα και το θυμό και να στολιστεί με την ομορφιά της ηρεμίας. Εδώ πρόκειται για το λογοτεχνικό μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από ένα φοβερό συμβάν ή πριν από την «επιφάνεια» (την εμφάνιση μπροστά σε θνητούς) μιας θείκης μορφής· δηλαδή αυτή η σιγή μας προετοιμάζει για την εμφάνιση της φεγγαροντυμένης. Ο Σολωμός αναπτύσσει το αρχαίο και γνωστό σε αυτόν μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια, που στη συνέχεια βέβαια [...] επιδρά με τρόπο θαυματουργικό σε ολόκληρη τη φύση μεταμορφώνοντας και αγιάζοντας τα πάντα.

- Εαφνικά όμως το σκηνικό άλλαξε ολότελα: η καταιγίδα κόπασε, η θάλασσα γέμισε ευωδιά, τα νερά της έγιναν γαλήνια και ξεθόλωσαν, η επιφάνεια της ηρέμησε τόσο, που σ' αυτήν καθρεφτίζονταν τα άστρα του ουρανού, που κι αυτός καθάρισε από τα σύννεφα· κι ακόμα, επικρατούσε απόλυτη νηνεμία, ενώ το φεγγάρι καθρεφτιζόταν και αυτό στα ήρεμα νερά της θάλασσας (στους στ. 1-10 προβάλλεται η αντίθεση ανάμεσα στη φουρτουνιασμένη θάλασσα και στη γαλήνη και ακινησία της φύσης γενικά).

- Αυτή η μετατροπή της σφοδρής ταραχής σε απόλυτη γαλήνη υποβάλλεται:

/ με την ε π α ν ά λ η ψ η της έννοιας της ησυχίας στον ίδιο στίχο (Ησύχασε, ησυχία)- που λειτουργεί υποβλητικά στον αναγνώστη – ακροατή και του μεταδίδει ενδόμυχα το αίσθημα της απόλυτης γαλήνης.

/ με την υπέροχη παρομοίωση της θάλασσας με ευωδιαστό περιβόλι (εικόνα οπτική και οσφρητική) που μεταδίδει το αίσθημα της απόλυτης ψυχικής ηρεμίας μέσα από την αισθητοποίηση που προκαλεί η απόλαυση του περιβολιού.

Γ1. α) Ο ναυαγός απευθύνεται με επίκληση στο αστροπελέκι, ώστε αυτό με τη στιγμιαία, έστω, λάμψη του να δώσει φως μέσα στο πηχτό σκοτάδι και να τον βοηθήσει έτσι να διακρίνει κάτι, να δει αν πλησιάζει στη στεριά. Έτσι, ο άνθρωπος παρουσιάζεται να μιλάει με τα στοιχεία της φύσης, καθώς το αστροπελέκι παρουσιάζεται προσωποποιημένο.

«Αστροπελέκι» είναι ο κεραυνός, ένα φυσικό φαινόμενο πέρα για πέρα καταστρεπτικό. Ωστόσο ο ναυαγός προσφωνεί το αστροπελέκι χαρακτηρίζοντας το καλό

(ένα επίθετο συχνό σε προσφωνήσεις ποιημάτων του Σολωμού), εννοώντας με τη λέξη την αστροπή με τη χρήσιμη γι' αυτόν λάμψη της: «Αστροπελέκι μου καλό, για ξαναφέξε πάλι». Στη φράση παρατηρούμε το σχήμα του πλεονασμού (ξαναφέξε πάλι), με το οποίο εκφράζεται η έντονη επιθυμία του ναυαγού για φωτισμό του χώρου.

- Το αίτημα του ναυαγού έγινε δεκτό και μάλιστα έπεσαν όχι ένα αλλά τρία απανωτά αστροπελέκια, ώστε αυτό να ικανοποιηθεί με το παραπάνω (ο ποιητής χρησιμοποιεί τον αριθμό τρία επηρεασμένος από τη λαϊκή παράδοση και ιδιαίτερα από τα δημοτικά τραγούδια, όπου ο αριθμός αυτός ασκεί μεγάλη γοητεία και είναι συμβολικός, σχεδόν μαγικός).

• Το ότι τα αστροπελέκια έπεσαν Πολύ κοντά στην κορασιά δεν υποδηλώνει βέβαια τον κίνδυνο που αυτή διέτρεξε, αλλά αυτό ήταν υποβοηθητικό για τη σωτηρία της, αφού με το φως τους θα μπορούσε να τη διακρίνει καλύτερα ο ναυαγός, για να την πλησιάσει και να τη σώσει πιο εύκολα.

β) Ο αφηγητής λοιπόν κάνοντας ένα άλμα θα μεταβεί με μια οπτασία στον υπερβατικό χώρο του Παραδείσου και πολλούς αιώνες μπροστά, στο χρονικό σημείο της Δευτέρας Παρουσίας κάνοντας μια πρόδρομη αφήγηση (αυτήν που κλείνεται σε παρενθέσεις, στους στ. 5-18) και από εκεί μας μεταφέρει τη συνομιλία που έχει με τις αναστημένες ψυχές των νεκρών, καθώς αναζητάει την αγαπημένη του.

/ Ήταν χαρούμενη (τραγουδούσε, έψαλλε ύμνους αναστάσιμους χαροποιά, εκφράζοντας δηλαδή τη χαρά της).

/ Έδειχνε ανυπομονησία για την ενσάρκωση της (είναι πάγια αντίληψη στη χριστιανική θρησκεία η εν σαρκή ανάσταση των νεκρών στη Δευτέρα Παρουσία, δηλαδή η επανεγκατάστασή τους στο σώμα το οποίο είχαν εγκαταλείψει κατά το θάνατο τους).

/ Έδειχνε ανυπόμονη και για κάτι άλλο: κινούνταν γρήγορα και κοίταζε εδώ κι εκεί ψάχνοντας να βρει κάποιον (με αυτή την απάντηση προφανώς ικανοποιείται ο αγαπημένος, αφού είναι προφανές ότι η κόρη έψαχνε γι' αυτόν). Η αναζήτηση του αγαπημένου έξω από την πύλη του Παραδείσου δίνεται με την παραστατικότητα που εκφράζουν οι τρεις δραματικοί ενεστώτες του χωρίου: *σαλεύει - κοιτάζει - γυρεύει*.

Δ1. Τα δυο κείμενα παρουσιάζουν μεταξύ τους ομοιότητες αλλά και διαφορές. Στις ομοιότητες διαπιστώνουμε τη μεταφυσική διάσταση της αφήγησης καθώς τόσο στον Σολωμό όσο και στον Μαρκορά οι δύο ήρωες μεταβαίνουν στον κόσμο των νεκρών όπου συνομιλούν μαζί τους αναπολώντας την επίγεια ζωή. Και στις δύο περιπτώσεις ο μεταφυσικός χώρος είναι ο Παράδεισος. Και στις δυο περιπτώσεις ο Παράδεισος αποτελεί τον χώρο συνάντησης δύο ψυχών αγαπημένων μεταξύ τους που αδημονούν να ενωθούν. Και στις δύο λοιπόν περιπτώσεις ο θάνατος είναι στοιχείο σύζευξης και όχι χωρισμού. Επίσης, οι ήρωες και των δύο ποιημάτων είναι θύματα μιας Κρητικής Επανάστασης. Και στις δυο περιπτώσεις ο Παράδεισος παρουσιάζεται σαν ένα τοπίο άπειρου φυσικού κάλλους και ψυχικής ηρεμίας.

Στις διαφορές θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε το γεγονός ότι οι ήρωες των δυο ποιημάτων ανήκουν σε διαφορετικά χρονικά πλαίσια. Ο Κρητικός αναφέρεται στη Κρητική Επανάσταση του 1821 ενώ ο Όρκος του Μαρκορά στην Κρητική Επανάσταση

του 1866. Επίσης, στο Σολωμό το θηλυκό ταίρι πεθαίνει πρώτο και ο ήρωας προσδοκά τη συνάντησή στη Δευτέρα Παρουσία, ενώ στον Μαρκορά ο ήρωας πολεμιστής έχει πεθάνει πρώτος και προσμένει την άφιξη της ετοιμοθάνατης αγαπημένης του. Άλλη διαφορά είναι ότι το απόσπασμα του Μαρκορά έχει μόνο μεταφυσική διάσταση και αναφορά ενώ στο Σολωμικό απόσπασμα υπάρχει διαπλοκή φυσικού και μεταφυσικού κόσμου.

